

Lezing: Esther 1 (NVB)

1 Het was in de tijd van Ahasveros, de Ahasveros die regeerde over een rijk dat zich uitstreckte van India tot Nubië en dat honderdzeventwintig provincies telde. 2 -3 In het derde jaar van zijn regering, toen hij in de burcht van Susa zetelde, richtte deze koning Ahasveros een feestmaal aan voor al zijn rijksgroten en hoge functionarissen; alle bevelhebbers van het leger van Perzië en Medië, de adel en de hoofden van de provincies waren aanwezig. 4 Vele dagen spreidde hij de rijkdom en luister van zijn koningschap tentoon en de pracht en praal van zijn majesteit – honderdtachtig dagen lang.

5 Toen deze dagen voorbij waren, richtte de koning een feestmaal aan voor alle bewoners van de burcht van Susa, van hoog tot laag. Dit duurde zeven dagen, en het werd gehouden in de binnenhof van de tuin van het koninklijk paleis. 6 Draperieën van fijn linnen, wit en blauwpurper van kleur, waren aan albasten zuilen bevestigd met roodpurperen koorden van byssus en zilveren ringen; op een mozaïekvloer van porfier, albast, parelmoer en gekleurde stenen stonden rustbanken van goud en zilver. 7 Er werd wijn geschonken in gouden bekers, de ene nog fraaier dan de andere, en er was koninklijke wijn in overvloed, zoals men dat bij een koning mag verwachten. 8 En bij het drinken gold de regel: geen beperkingen; de koning had alle hofmeesters opgedragen aan ieders wensen tegemoet te komen. 9 Ook Wasti, de koningin, richtte een feestmaal aan, voor de vrouwen in het paleis van koning Ahasveros.

10 Op de zevende dag, toen de koning door de wijn in een vrolijke stemming was, beval hij Mehuman, Bizzeta, Charbona, Bigta, Abagta, Zetar en Karkas – de zeven eunuchen die zijn persoonlijke dienaren waren – 11 om koningin Wasti, getooid met de koninklijke hoofdband, bij hem te brengen; hij wilde de rijksgroten van de volken haar schoonheid laten zien, want zij was mooi. 12 Maar toen haar het bevel van de koning door de eunuchen werd overgebracht, weigerde koningin Wasti te komen. Dit ergerde de koning zeer en hij ontstak in woede.

13 Hij wendde zich tot de wijzen, die kennis bezaten van het verleden. De koning was namelijk gewoon zijn zaken voor te leggen aan al zijn wet- en rechtsgeleerden. 14 Zijn meest vertrouwde raadsheren waren Karsena, Setar, Admata, Tarsis, Meres, Marsena en Memuchan, de zeven rijksgroten van Perzië en Medië; zij hadden vrij toegang tot de koning en bekleedden de hoogste posten in het rijk. 15 ‘Wat zegt de wet?’ vroeg de koning. ‘Wat moet er gebeuren met koningin Wasti, nu ze geen gehoor heeft gegeven aan het koninklijk bevel dat haar door de eunuchen is overgebracht?’ 16 Daarop verklaarde Memuchan ten overstaan van de koning en de rijksgroten: ‘Niet alleen tegenover de koning heeft koningin Wasti zich misdragen, maar ook tegenover alle rijksgroten en alle volken in de provincies van koning Ahasveros. 17 Immers, wat de koningin heeft gedaan, zal alle vrouwen ter ore komen en hen ertoe aanzetten hun echtgenoten te minachten. Ze zullen zeggen: “Koning Ahasveros gaf bevel om koningin Wasti bij hem te brengen, maar ze kwam niet.” 18 Nog vandaag zullen de vrouwen van alle rijksgroten van Perzië en Medië, zodra ze hebben gehoord wat de koningin heeft gedaan, zich hierop beroepen tegenover hun echtgenoten, en dat zal leiden tot veel minachting en ergernis. 19 Als het de koning goeddunkt, laat hij dan een koninklijk besluit uitvaardigen dat schriftelijk in de wetten van Perzië en Medië wordt vastgelegd, zodat het niet kan worden herroepen. Hierin moet bepaald worden dat Wasti koning Ahasveros niet meer onder ogen mag komen en dat de koning haar koninklijke waardigheid aan een ander zal geven, die beter is dan zij. 20 Als in het hele rijk – en dat is groot! – bekend wordt dat de koning een dergelijke

verordening heeft uitgevaardigd, dan zullen alle vrouwen, van de hoogste tot de laagste, hun echtgenoten met respect bejegenen.'

21 Het voorstel van Memuchan vond instemming bij de koning en de rijksgroten, en de koning volgde het op. 22 Hij stuurde brieven naar alle provincies van zijn rijk, naar elke provincie in haar eigen schrift en naar elk volk in zijn eigen taal. Daarin stond dat iedere man thuis heer en meester moest zijn, en ook dat hij de taal van zijn eigen volk moest spreken.

Inleiding op de lezing Esther - Lezing: Esther 1

In het boek Esther gaat het over de rol van Esther in de redding van het joodse volk in Perzië. De joden vieren dit op het Poerimfeest, dat valt op de 14^e Adar van de joodse maandtelling. Dit jaar op 26 februari, komende vrijdag.

Als Ahasveros, de koning van Perzië, een nieuwe koningin zoekt worden uit het hele land mooie jonge vrouwen opgehaald, zodat de koning uit hen zijn nieuwe gemalin kan kiezen. Esther wordt gekozen en wordt koningin. Maar een rijksgrote, Haman geheten, had een bloedhekel aan joden, vooral omdat Mordechai, de oom van Esther, nooit voor hem wilde buigen. Daarover zal Japke van Malde de volgende zondag spreken. Het loopt er uiteindelijk op uit, dat Haman wordt opgeknoopt aan de paal die voor Mordechai bestemd was en dat de joden zich mogen verdedigen op de dag waarop ze anders vermoord zouden worden. Esther is dus een verhaal over de bevrijding van de joden uit de dreigende ondergang. Daarom is dit verhaal eeuwenlang populair geweest. Elk jaar wordt dit gevierd. Jan Delhaas zal over twee weken over het poerimfeest spreken.

Vandaag sta ik vooral stil bij de vrouwen, bij Wasti en deels bij Esther.

Overweging

Het verhaal over Esther is vermoedelijk een bewerking van een ouder verhaal in Perzië, mogelijk over joden in Perzië. De naam van God komt er niet in voor. Maar het motief van de bevrijding is door en door joods. En het taalgebruik herinnert aan Jozef en aan koning Saul. Poerimfeest valt dit jaar op 26 februari, dus komende vrijdag. Op de joodse kalender is het de 14^e Adar. De dag ervoor is een vastendag. Vasten speelt ook een rol in het verhaal van Esther. Vasten gaat aan bevrijding vooraf.

Maar op de 13^e Adar is er ook de herinnering aan de overwinning van Jehoeda de Makkabeeër in 161 voor gjt (of voor Chr). Jehoeda versloeg de legeraanvoerder (Nicanor) van Antiochius IV (epiphanes), die met geweld de joden wilde dwingen om Hellenistisch te gaan leven. Hij dreigde alle inwoners in Juda uit te roeien als ze de joodse gewoonten niet afzweerden.

Mogelijk is een ouder Perzisch-joods volksverhaal hier verwerkt tot een politieke parodie op de dictatuur van de Griekse politiek van Antiochius IV. De naam Ahasveros komt niet voor in de annalen van Perzië. Maar wie het verhaal historisch neemt, komt uit bij koning Xerxes in de 4^e eeuw voor onze jaartelling.

Maar wie is koningin Wasti? Volgens joodse overlevering is zij de dochter van koning Nebukadnezar van Babylon. Nebukadnezar had de joden in de 1^e ballingschap gevoerd. Daarom wordt Wasti als dochter van Nebukadnezar in joodse bronnen negatief beoordeeld. Als met poerimfeest de joodse kinderen het verhaal over Esther uitspelen, dan wil eigenlijk niemand de ongehoorzame Wasti zijn. Ook in christelijke kring wordt over Wasti niets positiefs gezegd. Ze is niet meer dan een inleiding op de komst van Esther.

Pas in onze tijd krijgen we meer oog voor de positieve houding van Wasti. De Me Too beweging versterkt dit. Want Wasti weigert voor de dronken kerels te verschijnen om haar schoonheid te laten zien. Het staat er niet, maar allerlei joodse commentaren veronderstellen, dat Wasti half of helemaal bloot met een diadeem om haar hoofd moest paraderen voor de mannen. Volgens dit geestige kinderbijbelverhaal over Esther (van Klaas Smelik en Jet Naftaniel) had Wasti er geen zin om in een badpak rond te lopen op het feest voor mannen. Als Ahasveros haar mooi vond moest hij maar een portret van haar ophangen.

Voor de weigering van Wasti om als schoonheidskoningin te paraderen voor de mannen aan het hof is veel moed nodig. Uit de Me Too beweging weten we hoe moeilijk het is voor jonge vrouwen om te weigeren in het bed te duiken van mensen als Epstein of Harvey Weinstein en hun machtige vriendjes. Als jonge vrouwen zich niet willen laten gebruiken hebben ze vaak geen toekomst in de showbusiness. Het bed als poort naar succes; gesloten als je niet meewerkt. Heel moeilijk om nee te zeggen, want dan tel je niet meer mee.

De raadgevers van koning Ahasveros vinden, dat hij Wasti als koningin moet afzetten, want anders zullen overal in het land vrouwen het voorbeeld van Wasti volgen en verliezen de mannen hun macht over de vrouwen. Dat mag natuurlijk niet gebeuren. We raken hier aan wat alle eeuwen door overal een rol gespeeld heeft. Vrouwen moeten zich onderwerpen aan de luimen van mannen. Je mag vrouwen slaan als ze niet gehoorzaam of gewillig zijn. Dat staat ook in de Koran en kennen we ook in het christendom. Een verschrikkelijke traditie, heel lang, te lang normaal gevonden. Al kunnen vrouwen ook mannen slaan.

In een oude midrasj op Esther (Rabba) wordt verteld, dat Wasti eerst nog Ahasveros voorzichtig gewaarschuwd heeft, tot driemaal toe. De 1^e keer laat ze zeggen: als de mannen mij mooi vinden, dan zullen ze mij begeren en u doden, en als ze mij niet mooi vinden zullen ze op u neerkijken. Maar Ahasveros begrijpt de hint niet. De 2^e keer herinnert ze Ahasveros eraan, dat hij opperstalmeester is geweest bij haar vader Nebukadnezar. Toen was je gewend om hoeren naakt te laten komen. Maar nu je koning bent kan je toch niet meer zo laag optreden? Als 3^e argument zegt ze: zelfs veroordeelden worden nog niet naakt gevonnist. Maar Ahasveros is te beschonken om de hints te begrijpen. Dus kan Wasti alleen nog maar weigeren. Terecht! Volkomen terecht. Maar Ahasveros is verbijsterd. Mannen als Epstein en Weinstein begrijpen het ook niet als vrouwen hun diensten zouden weigeren... Voor wat hoort wat toch?

Maar waarom worden juist in oude joodse commentaren verteld dat Wasti naakt moest verschijnen? Omdat dat pikanter is of omdat ook in joodse kring vrouwen gehoorzaam moeten zijn, maar mag ze alleen niet naakt of halfnaakt voor mannen verschijnen.

Er valt me ook iets op bij Esther. Esther heet eigenlijk Hadassa, maar ze moet volgens haar oom Mordechai zich niet bekend maken als Jodin. Dus krijgt ze een neutrale naam. Hoe vaak is dat ook tegenwoordig nog nodig voor mensen uit minderheidsgroepen en andere culturen? Onder je eigen naam hebben ze minder kans om een baan te krijgen. De belastingdienst wantrouwt je op grond van je naam. Rond namen bestaan heel subtiele vormen van discriminatie. Daarom is het voor mensen als Hadassa veiliger om Esther te heten. Perzië stond bekend om haar tolerantie t.a.v. de vele minderheden in het rijk. Maar toch is het blijkbaar verstandiger om niet op te vallen. Hoezo tolerant?

Het is vandaag de 1^e zondag in de 40 dagentijd. Een periode van bezinning. Zijn we ons ervan bewust hoe subtiel discriminatie tewerk kan gaan, zowel in de relatie tussen mannen en vrouwen als in de relatie met culturele minderheden?

Beschuldigingen kunnen ook onterecht zijn, ik weet het, maar macht is toch het voertuig waarop je anderen fout kan behandelen, soms heel subtiel. Het is lastig om dat ook bij jezelf door te hebben. Het verhaal van Wasti en Esther is een verhaal van moed en bevrijding. Mag dat ons telkens weer inspireren.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl